

RECENSION

FOTO: AGNETA ÅKESSON

Lena Einhorn skriver även om sina föräldrar, Jerzy och Nina Einhorn, och deras relation i sin nya roman "Den tunna isen".

Krockar etiken med epiken?

Vad är sant och vad är påhittat? Och spelar det någon roll? Cristine Sarrimo undrar hur hon ska förhålla sig till Lena Einhorns nyckelroman.

BOKEN

Lena Einhorn

Den tunna isen. Norstedts.

■ Den här självbiografiska boken – som handlar om en omöjlig kärleksrelation – kallas för nyckelroman av författaren och av förlaget som givit ut den. Att uttryckligen skriva om sina egna erfarenheter och samtidigt markera att det är frågan om en roman är i dag en mycket vanlig strategi som använts av flera författare. Vissa använder namnen på nu levande kolleger, vänner och anhöriga – andra väljer att kamouflera genom att byta ut namnen på karaktärer man skriver om.

Hur ska man då som läsare förhålla sig till det gränsland mellan fakta och fiktion som tycks skapas? Vad är sant och vad är påhittat? Spelar det någon roll?

Väljer man att enbart läsa som om boken vore en roman, så har det ingen betydelse. Då kan man ju se även det självbiografiska utslutande som estetik och form och ingenting annat. Men är det så enkelt? Ett etiskt dilemma kan likväl uppstå. I det här fallet handlar det om skildringen av den himlastormande kärlekshistorien mellan berättarjaget och en kvinna samt denna skildrings relation till det dokumentära material som presenteras och kommenteras.

Kärlekshistorien kan säkert uppfattas som psykologiskt giltigt, huvudpersonens erfarenheter av terapi likaså

samt vad som händer med en moder när barnet får en dödlig cancer. Det är gripande skildrat och allmängiltigt, även om jag själv blir rätt trött på den egocentricitet som framskymtar i de ständigt återgivna samtalen mellan de älskande två om varför relationen inte fungerar. "Herregud, sluta snacka och handla!" skriver jag i marginalen.

Det bränner till när Lena Einhorn parallelliserar skildringen av den omöjliga kärleksrelationen med sina föräldrars äktenskap genom att utgå från egna minnen, efterlämnade brev och samtal hon haft med familjens barnsköterskor. Hur var egentligen äktenskapet och föräldrarnas relation till henne och hennes bror? Hon är dotter till Jerzy och Nina Einhorn, två Förintelseöverlevare som blev framgångsrika läkare. Hon tycks själv återupprepa faderns beteende vilket blir en möjlig delförklaring till varför relationen till hennes livs kärlek inte fungerade. När partnern får missfall efter en gemensamt beslutad insemination lämnar huvudpersonen (Lena Einhorn?) sin partner därför att hon prioriterar sitt arbete. Det framgår att fadern lämnade sin familj och flyttade in på ett sjukhus under cirka ett år för att skriva färdigt sin avhandling. Hustrun åkte dit med hans tvätt. Det vittnar självfallet om dåtidens mansroller som inbegrep en lystnad efter ära och berömmelse – självförverkligande genom arbete skulle vi säga i dag – samtidigt som han försöker förmå sin hustru att bli hemmafru.

Det etiska? Tja, handlar det om Lenas psykiska konstitution eller om huvudpersonens? Och vem är jag att dra några psykologiserande eller kritiska slutsatser om andra människors val? Men vad ska jag då göra som läsare när boken så starkt signalerar självbiografi och dokumentation av egna och familjens minnen?

CRISTINE SARRIMO

litteraturvetare vid Lunds universitet

UPPHOVSRÄTT

Frisk fajt

■ Den nazistiska mobb som samlas runt sajten Nordfront gillar lyrik.

Den har publicerat klassiska verk av Esaias Tegnér, Viktor Rydberg och Verner von Heidenstam, verk som är så gamla att upphovsrätten har löpt ut.

Fritt fram att publicera alltså? Nej, faktiskt inte. Inte riktigt hur som helst. Häng med här:

Regeringen har för länge sedan utsett Svenska Akademien, Musikaliska akademien och Akademien för de fria konsterna att skydda alla klassiska verk, det som i vardagligt tal kallas klassikerskyddet.

Det betyder att dessa tre institutioner har rätt att ingripa – om ett konstverk används på ett sätt "som kränker den andliga odlingens intressen".

Det är föreningen Juridikfronten som uppmärksammar att paragraf 51 i upphovsrättslagen för första gången ser ut att komma till nytta. Juridikfronten är en förening som punktmarkerar högerextremism med juridik som redskap. Det är också Juridikfronten som står bakom anmälan till Svenska Akademien.

Och ser man på – Svenska Akademien har nu meddelat att de har anlitat juristhjälp för att försöka skydda de aktuella verken och få bort dem från nassekloaken.

Det är kanske inte så lätt att vinna en sådan strid, men det är sannoligen inget argument för att undvika den. Och nog är det alldeles ljuvligt uppiggande med en rad och tydlig värdekonflikt mellan estetisk anständighet och politisk oanständighet!

ANDREAS EKSTRÖM

RECENSION

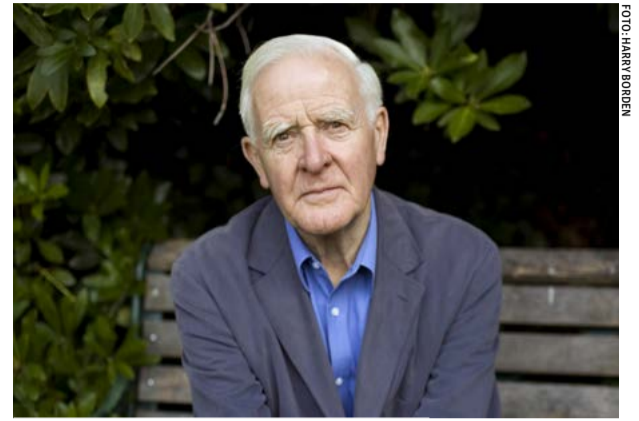

FOTO: HARRI BODEN

John le Carré.

John le Carré lotsar läsaren med säker hand

På ett sätt slår "En fri agent" allt författaren tidigare åstadkommit, skriver Stig Hansén.

John le Carré visar med små filosofiska utläggningar att allt det nya också är gammalt: det finns alltid en fiende.

Det tar sin tid innan den här spionhistorien lyfter, men sedan lotsar le Carré oss med säker hand genom avlyssningar, personförvecklingar, riggade restaurangbesök, lögnar, resor till orter som knappt syns på kartan, medarbetares entréer och sortier, chefs beslut som ignoreras ... och denna svekfyllda "Operation Rosebud" slutar mycket elegant, som om le Carré vill säga: jag kan än fastän jag är 88 år.

Jag som läst alla hans böcker säger här och nu den nödvändiga sanningen: det finns ett slags skrivande i "En fri agent" som slår allt han tidigare åstadkommit, nämligen att han gång på gång på gång växlar mellan presens och preteritum på ett så otroligt raffinerat sätt att jag bara gapar.

Samtidigt återbrukar han, som om åldern trots allt gjort honom omodern, spionmetoder han skrev om redan för mer än femtio år sedan. Det är fortfarande meddelanden som göms här och där, och i breven finns hemliga, osynliga meddelanden mellan raderna.

Allt präglas hursomhelst av precis det som de där badmintonmatcherna nestorn beskriver så ingående säger oss, nämligen att kombatanterna Nat och Ed utgår från att just den här sammandrabbningen just den här dagen, innan det är dags för en öl vid stambordet, kan vara den allra sista. När det i själva verket inte finns någon vinnare.

STIG HANSÉN

författare och journalist

BOKEN

John le Carré

En fri agent. Översättning:

Hans-Jacob Nilsson. Albert Bonniers förlag.

■ Nat har varit engelsk spion i 25 år och ska dra sig tillbaka från "Kontoret" och avslöja för sin dotter att han "levt i en nödvändig lögn" – men då uppenbarar sig ett sista uppdrag: att kartlägga en ukrainsk oligark och rusta upp en hemmabaserad "Rysslandsstation" som legat i träda. Samtidigt möter Nat, som är något av en mästare i badminton, forskaren Ed som utmanar honom i match efter match. Och kring dessa duster uppstår en sällsam laddning som får en ansenlig betydelse.

"En fri agent" är Nats memoarer i jag-form och efter bara några få sidor känner man igen John le Carrés prosa: underdrifterna, det skruvade och all stjärnbestrodd humor som kommer i förbifarten. Nat berättar visserligen aningen omständligt, han backar, gör utvecklingar om statshemligheter, påminner sig själv om något han var nära att glömma, men ger lysande porträtt på fyra, fem rader. Nats fru, som är vänstersinnad advokat och som dragits in i underrättsvärlden, är med också när hon inte ska veta något, gamla utlandsuppdrag dyker upp, dottern gör uppror på många sätt – och allt utspelas i vår tid: Brexit, Trumps besök i England, Putin, klimatet.